

KRIMINOLOGIYA VA JINOIY ODIL SUDLOV

ILMIY-AMALIY JURNAL

2023-yil 2-son

VOLUME 3 / ISSUE 2 / 2023
DOI: 10.51788/TSUL.CCJ.3.2.

ISSN 2181-2179
DOI: 10.51788/TSUL.CCJ.

Crossref
Content
Registration

MUNDARIJA

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. KRIMINOLOGIYA. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

Niyozova Salomat Saparovna

HUQUQBUZARLIKLARNING VIKTIMOLOGIK PROFILAKTIKASI:

MILLIY VA XORIJIY TAJRIBA 4

Islomov Bunyod Ochilovich

BRAZILIYA FEDERATIV RESPUBLIKASI JINOYAT QONUNCHILIGIDA JAZONI

YENGILLASHTIRISH INSTITUTI15

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

Toshev Otabek Sodiqovich

O'ZBEKISTONDA ADVOKATNING JINOYAT-PROTSESSUAL VAKOLATLARINI

KENGAYTIRISH MASALALARI: QIYOSIY-HUQUQIY TAHLIL28

Shonazarov Abduvali Shonazarovich

HUJJATLARNI QALBAKILASHTIRISH VA QIMMATLI QOG'OZLARNI

SOXTALASHTIRISH BILAN BOG'LIQ JINOYATLARNI TERGOV QILISHNING

XORIJ AMALIYOTI38

DOI: [https://dx.doi.org/ 10.51788/tsul.ccj.3.2./XCNV1020](https://dx.doi.org/10.51788/tsul.ccj.3.2./XCNV1020)
UDC: 347.965(045)(575.1)

O'ZBEKISTONDA ADVOKATNING JINOYAT-PROTSESSUAL VAKOLATLARINI KENGAYTIRISH MASALALARI: QIYOSIY-HUQUQIY TAHLIL

Toshev Otabek Sodiqovich,
Toshkent davlat yuridik universiteti
Jinoyat huquqi, kriminologiya va
korrupsiyaga qarshi kurashish kafedrasi o'qituvchisi,
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)
ORCID: 0009-0001-3851-6737
e-mail: OtabekToshev0610@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada advokatning jinoyat-protsessual vakolatlarini amalga oshirishi bilan bog'liq huquqiy muammolar ochib berilgan. Ushbu sohaga doir O'zbekiston va xorijiy davlatlar qonunchiligi qiyosiy-huquqiy tahlil qilingan. Shuningdek, maqolada advokatning jinoyat-protsessual vakolatlarini kengaytirishga oid takliflar ilgari surilgan. Qonunchilikda tezkor-qidiruv faoliyatini amalga oshiruvchi organlarning mansabdor shaxslari tomonidan mazkur jinoyat ishi o'z yurituvida bo'lgan surishtiruvchining, tergovchining, prokurorning yoki sudyaning yozma ruxsatiga asosan va faqat himoyachi ishtirokida gumon qilinuvchi, ayblanuvchi yoki sudlanuvchidan arizalar, tushuntirishlar yoki ko'rsatuvlar olish tartibi joriy etildi. Jinoyat ishlarida himoyachi ishtirokining majburiyligi kengaytirildi, ya'ni aybga iqrorlik to'g'risida kelishuv tuzilgan ishlarda, dastlabki eshituv o'tkazilayotgan ishlarda, o'ta og'ir jinoyat sodir etganlikda gumon qilinayotgan yoki ayblanayotgan shaxslarga oid ishlarda, shaxsga nisbatan qamoqqa olish yoki uy qamog'i tarzidagi ehtiyot chorasini qo'llash, shuningdek, qamoqda saqlash, uy qamog'i muddatini uzaytirish masalasi ko'rib chiqilayotganda himoyachi ishtiroki majburiyligi belgilandi. Shuningdek, gumon qilinuvchi u amalda ushlangan yoki jinoyat joyida ushlash bilan bog'liq tezkor-qidiruv tadbiri amalda yakunlangan paytdan boshlab himoyachi olish imkoniga ega bo'ldi.

Kalit so'zlar: advokat, himoyachi, jabrlanuvchining vakili, dalillarni yig'ish, xususiy detektivlik faoliyati, advokatning yordamchisi va stajori, guvoh, tergov harakatining bayonnomasi.

ВОПРОСЫ РАСШИРЕНИЯ УГОЛОВНО-ПРОЦЕССУАЛЬНЫХ ПОЛНОМОЧИЙ АДВОКАТА В УЗБЕКИСТАНЕ: СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ

Тошев Отабек Содикович,
доктор философии по юридическим наукам (PhD),
преподаватель кафедры «Уголовное право,
криминология и противодействие коррупции»
Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. В статье раскрываются правовые проблемы, связанные с реализацией адвокатом своих уголовно-процессуальных полномочий. Проведён сравнительно-правовой анализ законодательства Узбекистана и зарубежных стран в данной сфере. Также в статье выдвигаются предложения по расширению уголовно-процессуальных полномочий адвоката. Законодательством введён порядок получения должностными лицами органов, осуществляющих оперативно-розыскную деятельность, заявлений, объяснений или показаний от подозреваемого, обвиняемого или подсудимого на основании письменного разрешения дознавателя, следователя, прокурора или судьи, находящихся в производстве по данному уголовному делу, и только в присутствии защитника. Расширена обязательность участия защитника в уголовных делах, то есть установлена обязательность участия защитника в делах, по которым заключено соглашение о признании вины; по которым проводится предварительное слушание; касающихся лиц, подозреваемых или обвиняемых в совершении особо тяжкого преступления; а также при рассмотрении вопроса о применении к лицу меры пресечения в виде заключения под стражу или домашнего ареста, содержания под стражей, продления срока домашнего ареста. Кроме того, у подозреваемого появилась возможность иметь защитника с момента его фактического задержания или завершения оперативно-розыскного мероприятия, связанного с задержанием на месте преступления.

Ключевые слова: адвокат, защитник, представитель потерпевшего, сбор доказательств, частная сыскная деятельность, помощник и стажёр адвоката, свидетель, протокол следственного действия.

ISSUES OF EXPANDING THE CRIMINAL PROCEDURAL POWERS OF A LAWYER IN UZBEKISTAN: COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS

Toshev Otabek Sodikovich,
Tashkent State University of Law,
Lecturer at the Department of Criminal Law,
Criminology and Anti-Corruption,
Doctor of Philosophy in Legal Sciences (PhD)

Abstract. The article reveals the legal problems associated with the implementation of the lawyer's criminal procedural powers. A comparative legal analysis of the

legislation of Uzbekistan and foreign countries in this area has been carried out. The article also puts forward proposals to expand the criminal procedural powers of a lawyer. The legislation has introduced a procedure for officials of bodies carrying out operational investigative activities to receive statements, explanations, or testimony from a suspect, accused, or defendant on the basis of written permission from an inquirer, investigator, prosecutor, or judge who are in the proceedings on this criminal case, and only in the presence of a defender. The mandatory participation of a defender in criminal cases has been expanded, that is, the mandatory participation of a defender in cases in which a plea agreement has been concluded, in cases in which a preliminary hearing is being held, in cases concerning persons suspected or accused of committing a particularly serious crime, when considering the application of a preventive measure to a person in the form of detention or house arrest, as well as detention and extension of the term of house arrest. Also, the suspect has the opportunity to have a defender from the moment of his actual detention or the completion of an operational search event related to the arrest at the crime scene.

Keywords: lawyer, defender, representative of the victim, collection of evidence, private detective activity, lawyer's assistant and trainee, witness, record of the investigative action.

Kirish

Bugungi kunda advokatura tizimini isloh etishga qaratilgan chora-tadbirlar o'zining ijobiy samarasini bermoqda. O'z navbatida, inson huquqlarini himoya qilishning asosiy omillaridan biri sifatida advokatura institutini isloh qilish va samarali faoliyat yuritishini ta'minlashga jiddiy e'tibor qaratib kelinmoqda.

O'tgan davrda advokatura institutini rivojlantirish, uning inson huquqlari va erkinliklari kafolatlarini ta'minlashda tutgan o'rni va rolini oshirish, ayblov va himoyaning tengligini, odil sudlovni amalga oshirishda tomonlar tortishuvi prinsipini ta'minlash mamlakatimizda amalga oshirilayotgan sud-huquq islohotlarining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilib, uning huquqiy asoslari yaratildi.

Shu bilan birgalikda, bugungi kunda ushbu sohada amalga oshirilgan islohotlar natijasida advokat tomonidan taqdim etilgan dalillarni tergovga qadar tekshiruv, surishtiruv, dastlabki tergovni o'tkazish va ishni sudga yoki ma'muriy huquqbuzarliklar to'g'risidagi ishlarni ko'rib chiquvchi organlarda ko'rib chiqish chog'ida majburiy baholash tartibi joriy etildi.

Qonunchilikda tezkor-qidiruv faoliyatini amalga oshiruvchi organlarning mansabdor shaxslari tomonidan mazkur jinoyat ishi o'z yurituvda bo'lgan surishtiruvchining, tergovchining, prokurorning yoki sudyaning yozma ruxsatiga asosan va faqat himoyachi ishtirokida gumon qilinuvchi, ayblanuvchi yoki sudlanuvchidan arizalar, tushuntirishlar yoki ko'rsatuvlar olish tartibi joriy etildi.

Jinoyat ishlarida himoyachi ishtirokining majburiyligi kengaytirildi, ya'ni aybga iqrorlik to'g'risida kelishuv tuzilgan ishlarda, dastlabki eshituv o'tkazilayotgan ishlarda o'ta og'ir jinoyat sodir etganlikda gumon qilinayotgan yoki ayblanayotgan

shaxslarga oid ishlarda, shaxsga nisbatan qamoqqa olish yoki uy qamog'i tarzidagi ehtiyot chorasini qo'llash, shuningdek, qamoqda saqlash, uy qamog'i muddatini uzaytirish masalasi ko'rib chiqilayotganda himoyachi ishtiroki majburiyligi belgilandi. Shuningdek, gumon qilinuvchi u amalda ushlangan yoki jinoyat joyida ushlab bilan bog'liq tezkor-qidiruv tadbiri amalda yakunlangan paytdan boshlab himoyach olish imkoniga ega bo'ldi.

O'z navbatida, jinoyat-protsessual qonunchilikda advokat (*himoyachi, jabrlanuvchining, fuqaroviy da'vogarning, fuqaroviy javobgarning vakili, guvohning advokati*) qonunchilikda belgilangan vazifalarini amalga oshirishi, shu jumladan, ishonch bildiruvchi shaxsga (himoya ostidagi shaxs) yuridik yordam ko'rsatishi uchun zarur va yetarli vakolatlarga ega bo'lishi talab etiladi.

So'nggi yillarda mamlakatimizda sud-huquq islohotlarining muhim tarkibiy qismi sifatida jismoniy va yuridik shaxslarning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoya qilishni ta'minlashning samarali institutlaridan biri bo'lgan advokaturaning roli va ahamiyatini kuchaytirish bo'yicha salmoqli ishlar amalga oshirildi.

Sud ishini yuritishning barcha bosqichlarida tomonlarning tortishuvi prinsipining lozim darajada ishlashini tashkil etishga qaratilgan chora-tadbirlar izchil amalga oshirildi, advokatlar professional faoliyatini bajarishi uchun zarur qonunchilik bazasi yaratildi.

Lekin tahlillar ko'rsatganidek, advokatura hanuzgacha odamlar ishonchini qozongan huquqni himoya qiluvchi institutga aylana olmadi, advokatlarning huquqlarini to'liq ro'yobga chiqarishga to'sqinlik qilayotgan va ular tomonidan sifatli yuridik yordam ko'rsatilishiga xalal berayotgan qator omillar mavjud.

Shu bilan birga, amaliyotchi advokatlardan "Simay Kom" advokatlik firmasining direktori S. Mayorov, [3] "My Lawyer" advokatlik firmasi advokati Dj. Turdaliyev [2] hamda ilmiy hamjamiyat vakillari, xususan R. Altiyev, V. Davlatov, [4] B. Saidov, [5] A. Romanenkovlarning [6] bu boradagi fikr-mulohazalarini tahlil qilish natijasida ma'lum bo'ldiki, amaldagi qonunchilikda belgilangan advokatning jinoyat-protsessual vakolatlari advokatlik vazifalarini to'liq amalga oshirish uchun yetarli darajada emas.

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi 25-moddasida sud ishlarini yuritish o'zaro tortishuv va taraflarning teng huquqlardan foydalanishi asosida amalga oshirilishi nazarda tutilgan.

Shu bilan birga, amalda dalillarni yig'ish va taqdim etish borasida ayblov va himoyaning tengligi ta'minlanmagan. Jumladan, himoya tarafi dalillar to'plashda ayblov tarafi singari maxsus texnik vositalar va usullardan foydalanuvchi operativ xodimlar xizmatidan foydalanish imkoniga ega emas.

Ta'kidlash lozimki, mazkur holat amaliyotda dalillar to'plashda ayblov tarafiga katta ustunlik beradi hamda shunga muvofiq ravishda sud ishlarini yuritishda taraflar tengligini ta'minlashni qiyinlashtiradi.

Material va metodlar

Tadqiqotda jinoyat protsessida advokatning ishtirokini kengaytirish masalasi bo'yicha qonunchilik normalari va huquqshunos olimlarning ilmiy nazariy qarash-

laridan foydalanildi hamda qiyosiy-huquqiy usul, tahlil, sintez, kuzatish, umumlashtirish, induksiya va deduksiya metodlari qoʻllandi.

Tadqiqot natijalari

Oʻtgan davrda advokatura institutini rivojlantirish, uning inson huquqlari va erkinliklari kafolatlarini taʼminlashda tutgan oʻrni va rolini oshirish, ayblov va himoyaning tengligini, odil sudlovni amalga oshirishda tomonlar tortishuvi prinsipini taʼminlash mamlakatimizda amalga oshirilayotgan sud-huquq islohotlarining ustuvor yoʻnalishlaridan biri sifatida eʼtirof etilib, uning huquqiy asoslari yaratildi. Xususan, 1996-yilda “Advokatura toʻgʻrisida”gi Qonunning qabul qilinishi advokatura institutini isloh qilishda muhim qadam boʻldi. Mazkur sohada olib borilayotgan islohotlar davom ettirilib, 1998-yilda “Advokatlik faoliyatining kafolatlari va advokatlarning ijtimoiy himoyasi toʻgʻrisida”gi Qonun qabul qilindi.

Mazkur qonunga koʻra, advokatlik faoliyatining prinsiplari, advokatning vakolatlari, advokatning daxlsizligi va mustaqilligini taʼminlash, advokatlik faoliyatining kafolatlari va ijtimoiy himoyasi, yuridik yordamni taʼminlash kafolatlari, advokatura bilan davlat oʻrtasidagi oʻzaro munosabatlari kabi masalalar huquqiy jihatdan mustahkamlab qoʻyildi.

Tadqiqot natijalari tahlili

Taʼkidlash joizki, advokatlar kasbiy faoliyatini muvaffaqiyatli amalga oshirishi uchun zarur qonunchilik bazasi shakllanmoqda. Ochiq aytish mumkinki, islohotlarni toʻlaqonli amalga oshirish va belgilangan maqsadlarga erishishda advokaturaning institutsional asoslari va faoliyat mezonlari zamon talablariga toʻla javob bera olmayapti. Xususan, advokat protsessual maqomining zaifligi, advokatura instituti obroʻsiga putur yetkazadigan va advokatlar huquqlari toʻliq roʻyobga chiqishiga toʻsqinlik qilayotgan holatlar mavjudligi, advokatlar sonining yetarli emasligi oqibatida malakali yuridik yordam olishning cheklangani, yosh kadrlar kamligi va davlat tomonidan moliyalashtiriladigan yuridik yordam koʻrsatish amaliyotining nomukammalligi kabi holatlar shular jumlasidandir.

Maʼlumotlarga koʻra, bugungi kunda Oʻzbekistonda 4 mingga yaqin advokat faoliyat yuritadi, oʻrta hisobda bir advokatga 8651 fuqaro toʻgʻri kelmoqda. Isroilda 1 advokatga 136 fuqaro, Italiyada 265, Fransiya 1020, Rossiyada 1870, Qozogʻistonda esa 3932 fuqaro toʻgʻri keladi.

Ilgʻor xorij tajribasini tahlil qilish asosida maʼlum boʻldiki, advokatning jinoyat ishi boʻyicha dalillar toʻplashda xususiy detektiv xizmatlaridan foydalanishi sud ishlarini yuritishda taraflar tengligini taʼminlashga xizmat qiladi.

Jumladan, Italiya [7] va Qirgʻiziston [8] Jinoyat-protsessual kodeksida dalillar toʻplashda himoyachining xususiy detektiv xizmatlaridan foydalanishi mumkinligi nazarda tutilgan.

Taʼkidlash lozimki, Oʻzbekiston qonunchiligida xususiy detektivlik faoliyati tartibga solinmagan. Shu sababli advokatlar ularning xizmatlaridan qonuniy ravishda foydalanish imkoni mavjud emas.

Xorijiy davlatlardan AQSh, [9] Yaponiya, [10] Ispaniya, [11] Ruminiya, [12] Latviya, [13] Rossiya, [14] Qirgʻizistonda [15] xususiy detektivlik faoliyati qonun darajasida tartibga solingan.

Jumladan, Latviyaning “Detektiv faoliyati to‘g‘risida”gi Qonunida detektiv faoliyat bilan jismoniy yoki yuridik shaxslar shug‘ullanishi mumkinligi nazarda tutilgan. Ushbu faoliyat bilan shug‘ullanish uchun davlat politsiyasi tomonidan taqdim etiladigan litsenziyaga (amal qilish muddati besh yil) ega bo‘lish talab etiladi. Detektivlik faoliyati fuqarolik va jinoiy ishlar bo‘yicha ma‘lumotlar to‘plash, jinoyat sodir etgan yoki bedarak yo‘qolgan shaxslarni qidirish, jinoiy faoliyat bilan bog‘liq faktlarni, buyumlarni yoki shaxslarni aniqlash, jismoniy va yuridik shaxslarga xavfsizlik masalalari bo‘yicha maslahatlar berish, jismoniy va yuridik shaxslar tomonidan yo‘qolgan yoki qonunga xilof ravishda begonalashtirilgan mol-mulkni qidirishni o‘z ichiga oladi.

Xususi detektivlik faoliyatining qonun asosida tartibga solinishi hamda himoyachining dalillar to‘plashda xususi detektiv xizmatlaridan foydalanishi sud ishlarini yuritishda o‘zaro tortishuv prinsipining ta‘minlanishiga, himoyachining qonuniy ravishda dalil to‘plash imkoniyati kengayishiga xizmat qiladi.

Jinoyat-protsessual kodeksi 115-moddasida guvoh va jabrlanuvchi tariqasida so‘roq qilinishi mumkin bo‘lmagan shaxslar doirasiga faqat himoyachi hamda jabrlanuvchining, fuqaroviy da‘vogarning, fuqaroviy javobgarning vakili kiritilgan. Biroq jinoyat ishi yuzasidan yuridik yordam ko‘rsatish natijasida o‘ziga ma‘lum bo‘lgan holatlar yuzasidan advokat, advokatning yordamchisi va stajyori guvoh sifatida so‘roq qilinishi mumkin bo‘lmagan shaxslar doirasiga kiritilmagan.

Ta‘kidlash lozimki, advokat advokatlik sirini saqlash majburiyatiga ega bo‘lib, “Advokatura to‘g‘risida”gi Qonunning 10-moddasi birinchi qismiga muvofiq, advokatlarning kasbiy faoliyatiga u yoki bu tarzda bevosita yoki bilvosita aralashish, ular o‘z kasbiy vazifalarini bajarayotganda olgan muayyan ma‘lumotlarni oshkor etishni talab qilish taqiqlanadi.

Shuningdek, advokatning yordamchisi va stajyori advokatning kasbiy faoliyati bilan bog‘liq topshiriqlarini bajaradi hamda “Advokatura to‘g‘risida”gi Qonunning 9-moddasiga muvofiq, advokatlik siriga bog‘liq ma‘lumotlarni oshkor etishi va bu ma‘lumotlardan o‘z manfaatlari yoki uchinchi shaxslar manfaatlari yo‘lida foydalanishi man etilgan.

Biroq jinoyat-protsessual qonunchilikda yuqoridagi normalar to‘liq o‘z ifodasini topmagan. Jumladan, advokat gumon qilinuvchi yoki ayblanuvchiga jinoyat ishiga himoyachi jalb etilishidan oldin yuridik yordam ko‘rsatgan hollarda ushbu jinoyat ishi yuzasidan o‘tkazilgan dastlabki tergov jarayonida guvoh sifatida jalb etilishi mumkin. Chunki Jinoyat-protsessual kodeksi 115-moddasi birinchi qismi, ikkinchi bandida nazarda tutilgan shaxslar advokat tushunchasini qamrab olmaydi. Shu sababli advokatning (shu jumladan, guvohning advokati) guvoh sifatida ko‘rsatuv berishdan bosh tortishiga huquqiy asos mavjud emas.

Xorijiy davlatlardan Ukraina, Rossiya, Gruziya jinoyat-protsessual qonunchiligida advokatning; Qirg‘iziston va Belarus Jinoyat-protsessual kodeksi 60-moddasida advokat yordamchisi va stajyorining guvoh sifatida so‘roq qilinmasligi nazarda tutilgan.

Qonunchilikdagi nomuvofiqlikning oldini olish hamda jinoyat-protsessual qonunchilikda advokat faoliyatiga bilvosita aralashishga yo‘l qo‘ymaslik uchun advokat,

uning yordamchisi va stajyorini guvoh sifatida so'roq qilinmaydigan shaxslar doirasiga kiritish maqsadga muvofiq.

Jinoyat-protsessual kodeksining 53-moddasida himoyachining gumon qilinuvchi so'roq qilinayotganda ishtirok etish, shaxsga ayblov e'lon qilinayotganda hozir bo'lish hamda ayblanuvchi so'roq qilinayotganda, shuningdek, ularning ishtirokida o'tkaziladigan boshqa tergov harakatlarida ishtirok etish va gumon qilinuvchilarga, ayblanuvchilarga, guvohlarga, ekspertlarga, mutaxassislariga savollar berish huquqi nazarda tutilgan.

Shu bilan birga, himoyachining tergov harakatiga taalluqli savollarini qanoatlantirish yoki o'tkazilgan tergov harakati bayonnomasiga kiritish majburiy etib belgilanmagan. Tergov o'tkazuvchi vakolatli shaxs o'tkazilgan tergov harakati natijasiga salbiy ta'sir ko'rsatib, tergov harakati natijasida olingan dalilning ishga aloqadorligi yoki ishonchligiga shubha uyg'otmasligi uchun himoyachining savollarini bayonnomaga kiritmasligi mumkin. Bu esa dalillarga baho berish jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Jinoyat-protsessual kodeksi 87-moddasi ikkinchi qismiga ko'ra, himoyachi tomonidan jinoyat-protsessual qonunchilikka muvofiq taqdim etilgan dalillar jinoyat ishi materiallariga qo'shib qo'yilishi va majburiy baholanishi talab etiladi. Shunga ko'ra, himoyachining o'tkazilgan tergov harakati bo'yicha bergan savollarini majburiy ravishda tergov harakati bayonnomasiga kiritish maqsadga muvofiq.

Xorijiy davlatlardan Qozog'iston, Qirg'iziston va Ukraina jinoyat-protsessual qonunchiligida himoyachining o'tkazilgan tergov harakati bo'yicha bergan savollarini majburiy ravishda tergov harakati bayonnomasiga kiritish tartibi nazarda tutilgan.

Jinoyat-protsessual kodeksi 53-moddasida himoyachi gumonni yoki ayblovni rad etadigan yoxud javobgarlikni yengillashtiradigan holatlarni aniqlash uchun qonunda nazarda tutilgan barcha vosita va usullarni qo'llashi hamda gumon qilinuvchiga, ayblanuvchiga yoki sudlanuvchiga zarur yuridik yordam ko'rsatishi lozimligi nazarda tutilgan.

Ta'kidlash lozimki, mazkur norma himoyachining jinoyat-protsessual qonunchilik bo'yicha vazifalarini amalga oshirishi uchun zarur vosita va usullar doirasini cheklab qo'ygan.

Xususan, himoyachining gumonni yoki ayblovni rad etadigan yoxud javobgarlikni yengillashtiradigan holatlarni aniqlashi uchun qonunda nazarda tutilgan vosita va usullar yetarli bo'lmasligi mumkin. Qo'llanishi lozim bo'lgan vosita yoki usul qonunda nazarda tutilmagan bo'lsa-da, jinoyat-protsessual qonunchilik talablariga zid bo'lmasligi mumkin. Ushbu holatda himoyachi mazkur norma talabidan kelib chiqib, o'z vazifasini amalga oshirishi uchun zarur bo'lgan vosita yoki usulni qo'llay olmaydi.

Shu sababli himoyachining gumonni yoki ayblovni rad etadigan yoxud javobgarlikni yengillashtiradigan holatlarni aniqlash uchun jinoyat-protsessual qonunchilikda taqiqlanmagan barcha vosita va usullarni qo'llashiga ruxsat berish taklif etiladi.

Xorijiy davlatlardan Qozog'iston, Qirg'iziston hamda Estoniya jinoyat-protsessual qonunchiligida himoyachining gumonni yoki ayblovni rad etadigan yoxud javobgarlikni

yengillashtiradigan holatlarni aniqlash uchun jinoyat-protsessual qonunchilikda taqiqlanmagan barcha vosita va usullarni qo'llashi mumkinligi nazarda tutilgan.

Jinoyat-protsessual kodeksining 87-moddasi ikkinchi qismiga muvofiq, himoyachi jinoyat ishi bo'yicha dalillarni to'plash va taqdim etishga haqli bo'lib, ular jinoyat ishi materiallariga qo'shib qo'yilishi, shuningdek, tergovga qadar tekshiruv, surishtiruv, dastlabki tergov o'tkazish va jinoyat ishini sudga ko'rish jarayonida majburiy baholanishi lozim. Ushbu dalillar: ishga taalluqli axborotga ega bo'lgan shaxslarni so'rovdan o'tkazish hamda ularning roziligi bilan yozma tushuntirishlar olish; davlat organlariga va boshqa organlarga, shuningdek, korxonalar, muassasalar va tashkilotlarga so'rov yuborish hamda ulardan ma'lumotnomalar, tavsifnomalar, tushuntirishlar va boshqa hujjatlarni olish orqali to'planishi mumkinligi nazarda tutilgan.

Biroq Jinoyat-protsessual kodeksida ushbu huquqni amalga oshirish mexanizmi maxsus tarzda qayd etilmagan. Himoyachi yoki jinoyat protsessining boshqa ishtirokchisi ishni sudga qadar yuritish bosqichida jinoyat ishi bo'yicha tegishli hujjatlar bilan tanishish yuzasidan surishtiruvchi, tergovchi yoki prokurorga iltimosnoma berishi mumkin. Ushbu iltimosnomani qanoatlantirish masalasini hal etish surishtiruvchi, tergovchi yoki prokurorning vakolati doirasida bo'ladi.

Qayd etish joizki, surishtiruvchi, tergovchi yoki prokuror iltimosnomani qanoatlantirish majburiyatiga ega emas. Shu sababli himoyachi va jinoyat protsessining boshqa ishtirokchilari o'tkazilgan protsessual harakatlarga oid hujjatlar bilan tanishish huquqini amalga oshirish mexanizmini jinoyat-protsessual qonunchilikda alohida qayd etish maqsadga muvofiq.

Niderlandiyada himoyachining gumon qilinuvchi yoki ayblanuvchi ishtirokida o'tkazilgan hamda boshqa protsessual harakatlarga oid hujjatlar bilan tanishish yuzasidan iltimosi ish yuritishning dastlabki tergov bosqichida mazkur tergovni amalga oshirish uchun mas'ul shaxs tomonidan qondirilishi nazarda tutilgan.

Shuningdek, Ukraina Jinoyat-protsessual kodeksida ishni sudga qadar yuritishda taraflardan birining iltimosiga binoan, unga surishtiruvchi, tergovchi yoki prokuror tomonidan jinoyat ishidagi materiallar taqdim etilishi lozimligi belgilangan.

Xulosalar

Yuqoridagilarni inobatga olgan holda hamda ilg'or xorij tajribasidan kelib chiqib, quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish taklif etiladi:

- O'zbekiston Respublikasining "Xususiy detektivlik faoliyati to'g'risida"gi qonun loyihasini ishlab chiqish;
- himoyachining gumonni yoki ayblovni rad etadigan yoxud javobgarlikni yengillashtiradigan holatlarni aniqlash uchun jinoyat-protsessual qonunchilikda taqiqlanmagan barcha vosita va usullarni qo'llashiga ruxsat berish;
- himoyachining o'zi ishtirok etayotgan tergov harakati bo'yicha bergan savollari, fikr-mulohazalari va e'tirozlarini majburiy tarzda tergov harakati bo'yicha bayonnomaga kiritish tartibini joriy etish;
- advokat, uning yordamchisi va stajyorini guvoh sifatida so'roq qilinmaydigan shaxslar doirasiga kiritish;

– himoyachi va jinoyat protsessidagi boshqa ishtirokchilarning o'tkazilgan protsessual harakatlarga oid hujjatlar bilan tanishish huquqini amalga oshirish mexanizmini jinoyat-protsessual qonunchilikda alohida belgilash.

Mazkur takliflarning amaliyotga joriy etilishi jinoyat protsessida dalillarni yig'ish va taqdim etish borasida ayblov va himoya tengligining amalda ta'minlanishiga, himoyachining jinoyat ishi bo'yicha bergan fikr-mulohazalarining inobatga olinishiga xizmat qiladi.

REFERENCES

1. Davlatov V. Advokatura institutiga o'zini o'zi boshqarish prinsiplarini joriy etish [Introduction of principles of self-management to the Institute of Advocacy]. *Qonunchilik muammolari axborotnomasi – Legislative Issues Newsletter*, 2021, no. 2, pp. 22–24.
2. Turdaliyev D. O'zbekistonda advokaturaning institutsional mustaqilligi: muammolar va ularni hal etish yo'llari [Institutional independence of the legal profession in Uzbekistan: problems and ways to solve them]. *Yuridik fanlar axborotnomasi – Review of Law Sciences*, 2020, pp. 192–207.
3. Mayorov S. Advokatlik faoliyatini raqamlashtirish bizning barcha muammolarimizni hal qiladimi? [Will digitizing the legal profession solve all our problems?]. 2022. Available at: <https://nuz.uz/svobodnoe-mnenie/1244913-reshitli-vse-nashi-problemy-czifrovizacziya-advokatskoj-deyatelnosti.html>
4. Saidov B. Issues of improvement of the institute of advocacy in Uzbekistan. *Web of Scientist*, 2021, vol. 2, iss. 10, pp. 197–203.
5. Romanenkov A.F. Problemy reformirovaniya advokatury v sovremennoy pravovoy sisteme (na primere advokatury Respubliki Uzbekistan) [Problems of reforming the legal profession in the modern legal system (using the example of the legal profession of the Republic of Uzbekistan)]. *Mudryy Yurist – Wise Lawyer*, 2022, vol. 2, iss. 10. Available at: <https://wiselawyer.ru/poleznoe/42404-problemy-reformirovaniya-advokatury-sovremennoj-pravovoj-sisteme-primere>
6. Italian Code of Criminal Procedure. 2019, pp. 245–246. Available at: altalex.com/documents/news/investigazioni-difensive
7. Criminal Procedure Code of Kyrgyzstan. 2021, pp. 231–232. Available at: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru>
8. Law of Japan Concerning the Optimization of Detective Agency Business. 2019, pp. 375–379. Available at: <https://elaws.e-gov.go.jp/document?lawid>
9. Law of Spain on Private Security. 2016, pp. 75–79. Available at: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id>
10. Law of Romania on the exercise of the profession of private detective. 2014, pp. 57–62. Available at: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument>

11. Zakon RF “O chastnoy detektivnoy i okhrannoy deyatel’nosti v Rossiyskoy Federatsii” [Law of the Russian Federation On private detective and security activities in the Russian Federation]. 1992. Available at: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_385
12. Ugolovno-protsessual’nyy kodeks Gruzii [Criminal Procedure Code of Georgia]. Available at: www.matsne.gov.ge/ru/document/download/90034/37/ru/pdf
13. Ugolovno-Protssessual’nyy Kodeks Respubliki Belarus’ [Criminal Procedure Code of the Republic of Belarus]. Available at: https://kodeksy-by.com/ugolovno-protsessualnyj_kodeks_rb/60.htm
14. Code of Criminal Procedure of Estonia. Available at: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013093/consolide>
15. Law on Detective Activity of Latvia. Available at: <https://likumi.lv/ta/id/26311-detektivdarbibas-likums>
16. Law of Romania on the exercise of the profession of private detective. Available at: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/45168>

KRIMINOLOGIYA VA JINOIY ODIL SUDLOV

ILMIY-AMALIY JURNAL

2023-yil 2-son

VOLUME 3 / ISSUE 2 / 2023

DOI: 10.51788/TSUL.CCJ.3.2.

MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

BOSH MUHARRIR:

N. Salayev

TDYU Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish kafedrası professori, yuridik fanlar doktori

BOSH MUHARRIR:

Y. Kolenko

O'zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi boshlig'i

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI

D. Bazarova

TDYU Jinoyat-protsessual huquqi kafedrası mudiri, yuridik fanlar nomzodi, professor

Mas'ul muharrir: K. Hakimov

Muharrirlar: Y. Mahmudov, Y. Yarmolik

Musahhih: M. Patillayeva

Texnik muharrirlar: U. Sapayev, D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahar, Sayilgoh ko'chasi, 35.

Tel.: (0371) 233-66-36, 233-41-09.

Faks: (0371) 233-37-48.

Veb-sayt: www.ccj.tsul.uz

E-mail: criminologyjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1386.

Jurnal 2023-yil 1-iyunda bosmaxonaga topshirildi.

Qog'oz bichimi: A4. Shartli bosma tabog'i: 5,35.

Adadi: 30. Buyurtma: № 30.

TDYU bosmaxonasida chop etildi.

ISSN 2181-2179

© Toshkent davlat yuridik universiteti